

Politici si euro musí obhájit

Miroslav Singer (38) po ukončení VŠE v Praze získal stipendium na University of Pittsburgh, kde v roce 1995 obhájil titul PhD. Od roku 1993 pracoval v Národohospodářském ústavu AV ČR a CERGE-EI, v roce 1995 nastoupil do skupiny Expandia, odkud v roce 2001 odcházel z postu ředitele společnosti Expandia Holding. V roce 2001 nastoupil jako ředitel do PricewaterhouseCoopers ČR. V únoru 2005 byl jmenován členem bankovní rady a viceguvernérem České národní banky.

Jednotná měna není a nemůže být hnacím motorem reform, uvedl pro Ekonom viceguvernér České národní banky Miroslav Singer.

*** Vláda na posledním jednání konstatovala, že ČR v příštím roce nevstoupí do systému směnných kurzů ERM II, čímž se odsouvá i datum zapojení do eurozóny z roku 2010 na neurčito. Domníváte se, že by měl kabinet do budoucna určit nové datum napojení na euro, nebo že by měl spíše naplánovat nutné reformy a teprve po jejich uskutečnění uvažovat o euru?**

Dokument Strategie přistoupení České republiky k eurozóně z roku 2003 byl dokumentem, který stanovoval podmíněné datum přijetí eura. Datum bylo podmíněno jak vývojem ekonomiky, tak i reformami. Myslím, že ale nelze hovořit o nějakém absolutním doporučení. Záleží na tom, jak se tvůrci takových dokumentů dívají na své možnosti a schopnosti hýbat politickou sférou. Kdybych měl ale říci, co si myslím, že by bylo praktické pro ČR, pak bych se tím současně vyjádřil k politické sféře. Což mi nepřísluší.

*** Euro se odsunulo v podstatě kvůli špatným veřejným financím. Jsou ale ekonomové, kteří tvrdí, že je možné dosáhnout splnění maastrichtských kritérií i za současného stavu.**

To je nesmysl, my jsme již loni velmi přesně předpovídali, že rozpočty budou přeplněné. Stejně tak jsme na letošek předpovídali, že rozpočet začne mít problémy, a ty se již nyní projeví. Letos rozpočet nedopadá lépe, než se očekávalo, stačí si vyhledat měsíční plnění rozpočtu a je to jasné komukoliv. Současný vývoj je vcelku logický, protože v době, kdy byl ekonomický cyklus na vzestupné fázi, Ministerstvo financí při jeho přípravě podhodnocovalo rozpočtové příjmy z opatrnosti a setrvačnosti prognóz. V tuto chvíli se ocitáme na druhé straně křivky, takže spoléhat na to, že sice máme špatnou předpověď rozpočtu na příští rok, ale výsledek bude skvělý, je víra v něco, co neumím hodnotit zdvořilými formulacemi. Příjmy už nebudou vyšší než plánované z toho prostého důvodu, že současný růst HDP odpovídá prognózám. Naopak - ukazuje se, že už v letošním roce příjmy nedostihují předpověď.

*** V situaci, kdy je zhruba 80 % výdajů rozpočtu mandatorních, je ovšem dost obtížné sestavit lepší rozpočet. Má ČNB nějakou radu?**

Centrální banka by neměla vládě říkat, jak má vypadat rozpočet, nebo jakou strukturu má mít. Může se ovšem vyjádřit k tomu, že se rozpočet nevyvíjí dobře vzhledem k euru, neboť ve zmíněné strategii z roku 2003 bylo dohodnuto, že dojde k nějakému posunu. K tomu ale nedošlo. Máme pěti, šesti a jednu chvíli i sedmiprocentní růst hrubého domácího produktu, mnohem větší, než jsme předpokládali. A máme mnohem horší rozpočet, což ekonomicky nedává smysl.

*** Stát rozhazuje čím dál víc, úrokové sazby jsou na vzestupu, ... Neobáváte se opakování měnové krize z roku 1997?**

Někdy rétorika této doby připomíná rok 1997, respektive rok 1995. Je to naprostá neochota verbálně se hlásit k tomu, že došlo k přestřelení sociálních výdajových položek rozpočtu. Situace je ale jiná. Tehdy byla ekonomika mnohem více závislá na státu a jeho rozhodování. Dnes je mnohem autonomnější. My jsme také zkušenější. Nemáme fixní kurz, současně otevřený kapitálový účet a nedomníváme se, že u fixního kurzu a otevřeného kapitálového účtu můžeme mít nezávislou měnovou politiku, čemuž se říká nesplnitelná trojice, o kterou jsme se v roce 1996 marně snažili. Nyní je kurz schopen řadu věcí vstřebat. Také dochází k poznání, že současný fiskální vývoj není udržitelný. Ale jak říkám, rétorika tomu nenasvědčuje, tento postřeh je založen spíše na základě osobních rozhovorů. Všichni si uvědomují, že došlo k přestřelení na straně výdajů. Na druhou stranu se před volbami asi nikomu nechtělo přiznávat k chybě. Uvidíme, co bude dál.

*** Samotné splnění maastrichtských kritérií ještě neznamená, že ekonomiky ČR a eurozóny budou natolik sladěné, aby nám euro přineslo nějaká pozitiva. Co všechno ještě musíme pro euro udělat?**

Jsou dvě dimenze problému: vstup a zisk této země z eura i zisk eurozóny z našeho vstupu. Pakliže země ze zavedení eura nemá přínos, vstupuje do něj nezralá. Potom to ovšem není výhra ani pro eurozónu a ani pro Evropskou unii. Z hlediska sladěnosti je důležité, aby rozpočet po zavedení eura sloužil jako přirozený nárazník, aby tedy měl dostatečnou vůli nahradit v případě nějakých výkyvů kurz. Důležitý je pružný trh práce a sladěnost ekonomických cyklů, tj. aby pravděpodobnost, že měnová politika eurozóny bude pro nás kontraproduktivní, byla nižší. Musí také pokračovat ekonomické vyrovnávání. Kdybych měl zachytit současnou situaci podle jednotlivých sektorů ekonomiky, pak konverguje finanční sektor, vyrovnávají se cenové úrovně a zahraniční obchod. Sladěnost cyklů se nemění. Špatná situace je v oblasti mandatorních výdajů, rozpočet jako celek není dobrý. Špatnou zprávou pro ČR je i nové vyhodnocení kandidátů na vstup do eurozóny ze strany evropských orgánů (Litva nebyla přijata do eurozóny kvůli nesplnění inflačního kritéria o 0,1 % - pozn. red.) Ve chvíli, kdy obrázek vypadá takto, bylo by zavedení eura velkým dobrodružstvím. Proto jsme s Ministerstvem financí navrhli odklad. Kdyby však přesto řekla vláda, že euro chce, pak by ČNB musela říci: ano, ale musíte pro to udělat řadu kroků. Ke střetům ale nedochází, v tom zase funguje dobře strategie každoročního vyhodnocování připravenosti ČR na euro. Už v době přípravy se setkávají politici s experty, takže ti si uvědomují aktuální situaci. Politici si však musejí uvědomit, že pokud skutečně chtějí euro, potom za něj musejí zaplatit. Není to tak, že do eurozóny lze vplout přirozeně, bez jakéhokoliv úsilí. Politická sféra si euro musí obhájit.

*** ČNB v poslední zprávě o inflaci zvýšila odhad tempa růstu cen v dalším období. Kromě toho jste naznačili, že chcete snížit inflační cíl a rovněž jste navrhli nezvyšovat nepřímé daně, aby nerostla inflace. Nekoliduje to ovšem s našimi konvergenčními závazky?**

Řekli jsme, že až budeme chtít vstoupit do eurozóny, musí existovat jasná dohoda, jakým způsobem bude ČR konvergovat s daňovou soustavou EU. Konvergence by se měla uskutečnit tak, aby růst daní a z toho plynoucí vyšší inflace nespady do vyhodnocovacího období. Ukazuje se totiž, že ochota Evropské komise povolit výjimky překročení inflačního kritéria je nižší než dříve. Na počátku se skutečně stávalo, že Komise přihlédla například k tomu, že v dané zemi došlo k jednorázové úpravě daní, která nebyla motivována rozpočtovou situací ale harmonizací. Nyní jsme se ovšem na případu Litvy přesvědčili, že se výjimky uplatňovat nebudou. Na to lze ovšem reagovat pouze tak, že by během vyhodnocovacího období nemělo docházet k harmonizačním úpravám daní. Čímž neříkám, že by daně neměly jít nahoru, ale to, že musejí vzrůst předtím, než začneme zvažovat celý proces vstupu, nebo až po zavedení eura. Tato strategie ovšem musí odpovídat našim závazkům vůči EU. Co se týká inflačního cíle, snížíme jej ve chvíli, když usoudíme, že bychom jinak měli problém se splněním inflačního kritéria. Může se stát, že budeme chtít mít přísnější inflační cíl,

abychom cílili inflaci, která bude vyhovovat, s rezervou. Což ovšem také znamená vyšší úrokové sazby, ty by však problémem být neměly. Úroky rostou všude na světě.

*** Neobáváte se, že zpomalením inflace šlápnete na brzdu i ekonomickému růstu víc, než je záhodno?**

Může se stát, že porosteme pomaleji. To je ovšem cena, kterou budeme platit za euro. Záleží ovšem také na tom, v jaké fázi ekonomického cyklu si vstup do eurozóny načasujeme. Například Slovinsko začínalo s předvstupními opatřeními ve chvíli, kdy tamní ekonomika byla dole a kdy inflační tlaky byly velmi slabé. Kdybychom ovšem chtěli vstupovat do eurozóny na bodě ekonomického vrcholu se znaky přehřívání, potom bychom museli ekonomiku přibrzdit dramatičtěji. Další možností ovšem je, že si řekneme, že euro je politická priorita - a to i za cenu takové měnové politiky, která cílováním inflace povede k o něco vyšším úrokům a k o něco silnější koruně a která ve výsledku sníží tempo růstu HDP. To ale už není primárně věc ČNB.

*** V době, kdy bude koruna v režimu ERM II, lze očekávat spekulativní útoky na kurz. Jak na to hodláte reagovat?**

Obdobný je případ Slovenska, které vstoupilo do režimu ERM II a tamní koruna výrazně posiluje. Pravidla eurozóny však připouštějí, že do ERM II lze vstoupit nejen zafixováním kurzu, ale rovněž s inflačním cílováním. Tím pádem může koruna posilovat a inflační tlaky proto nemusejí být problém. Při velkém posílení je pak možno změnit centrální paritu, což bude zřejmě i případ Slovenska.

*** Bude mít na ČR vliv to, když Slovensko přijme euro dřív?**

Hlavně psychologický. Uvidíme však, jak to slovenské ekonomice prospěje. ECB je zklamaná zpomalením reforem v nových zemích EU.

*** Domníváte se, že euro jako motor reforem nefunguje?**

ECB vyjadřuje znepokojení nad tím, že země střední a východní Evropy nereformují své ekonomiky. Ty sice v tuto chvíli prosperují, protože jsou levnější, ale za pět až sedm let začnou být dražší a prosperovat už nemusejí. To může zatěžovat evropský rozpočet bez ohledu na to, jestli budou v eurozóně či nikoliv. Současně si myslím, že ECB vyjadřuje vnitřní znepokojení nad tím, že euro univerzálně nefunguje jako motor reforem. V ECB je významná skupina bankéřů, kteří euro zakládali a vytvářeli, a na počátku procesu vzniku eura byli přesvědčeni, že euro pomůže přesvědčit země k reformám. To se ale nestalo. Jsou země, které provedly reformy a možná jim k tomu euro pomohlo. Jako například Rakousko, které konsolidovalo rozpočty a upravilo trh práce. Jsou ovšem země, které reformy neprovedly, ale které kdyby neměly euro, potýkaly by se s devalvací a s vysokými úrokovými sazbami, jež by je k reformám nutily, a euro jim naopak umožňuje se tomu vyhnout. Euro zafungovalo obousměrně, nezdá se ale, že může působit jako motor reforem. To mě nijak nepřekvapuje, protože reformy se podle mne neodvozují od vnějšího cíle, ale od toho, s čím se vládnoucí politická elita země ztotožňuje.

*** Jak se ECB dívá na ČR?**

ECB s námi projednává, zda plníme, či neplníme konvergenční program. Ten jsme současným rozpočtem porušili ve všech parametrech. Není to tak, že by příští týden nastala katastrofa, ale například Maďarsko se dostalo do stavu, kdy má problémy se obhájit. To může vyústit v situaci, že nebude moci čerpat z Kohezního fondu EU. A to by nám výhledově mohlo hrozit také, pokud budeme ve stejných rozpočtech pokračovat několik let po sobě. Doba, kdy evropským strukturám dojde trpělivost, může být kratší než v případě Maďarska. Zákaz čerpání z fondu EU je pak solidní argument bez ohledu na euro.

*** Dokážete vyhodnotit přínos zavedení eura pro ČR?**

Kdybychom zavedli euro dnes, tak by přínosem nebylo, protože na něj nejsme připraveni. Co se týče přínosů eura obecně, nyní se objevuje v analytických vědeckých pracích vlna nových ekonometrických odhadů, které přínosy eura pro ekonomiku posouvají dolů, ale stále je drží významně pozitivní. Proti původním odhadům, které přínos eura oceňovaly na 0,7 až jedno procento HDP, ty současné klesly zhruba o polovinu. Ukazuje se, že přínos eura pro mezinárodní obchod je pozitivní, nejen u zemí eurozóny, ale i u ostatních zemí EU. Slovensko nyní odhaduje přínos 0,7 % k HDP.

U nás očekávám, že tyto efekty budou o něco nižší. Záleží ovšem na tom, zda provedeme reformy a v jakém stavu se bude při našem vstupu nacházet eurozóna. Pokud bychom vycházeli z prostého přepočtu transakčních nákladů, potom by čistý příspěvek eura na jejich snížení mohl pro ČR dosáhnout maximálně půl procenta ročně. Což je ale v kumulaci za pár let stále významné.